

Љубомир КЕКЕНОВСКИ

“
*Ri zi kot vari ra
vo obrat en razmer
so znaewet o*
”

I rvi ng FI [ER

ВРЕМЕ ЗА ПОБЕДИ

Македонската економска транзиција требаше да обезбеди преод од централно-планска, едносопственичка, во мешовита пазарна економија со плурализам на сопствености. Политичкиот премин подразбираше растурање на стариот политички монопол со повеќепартискиот систем на конкурентно натпреварување на различни програми, концепти и визии за општествен развој. По повеќе од еднодецениско патување, за нас стои констатацијата дека ние "успеавме" да ги компромитираме и двете полит-економски лица на истиот процес.

Сите анализи нè посочуваат како негативен исклучок кој само го потврди позитивното правило дека...

...повеќето земји кои по некои параметри беа и зад нас, успешно го преминаа транзициониот рубикон. Пред нас е обврската да ги детектираме причините за неуспехот, не за да се бавиме со минатото, туку откривајќи, учејќи и менувајќи го лошото поведение, најлесно да дојдеме до подобра иднина.

Кога ќе се бараат причините на нашиот неуспех највисоко од денешен аспект би ја ставил нашата лоша ментална/културна матрица која бледо се пресликуваше во политичката и во економската сфера. Затоа што, според многу други чисто економски позиции, како претходна отвореност кон Запад, искуството со приватната сопственост и иницијатива, банкарските заштеди, материјални и парични резерви кај населението и други економски показатели, ние имавме предност.

Но, бадилала сите предности кога ние ја истеравме приватизацијата како номинално прелевање на

општествената, онаа сечија и ничија сопственост во неколку приватни џебови, наместо утврдување на процес кон пронаоѓање одговорни/реални сопственици. Тоа подразбира прво, изложување на вртлогот на конкуренција и потоа принудата да научиш да пливаш во рамноправна конкуренција со сите други. Значи, не само гола приватизација, туку над сè радикално реструктурирање и учење за управување со ризикот во текот на беспопштедната трка. Кај нас застана саатот и процесот во оној момент кога формално ги добивме новите сопственици. Сите што беа принудени да се менуваат под диктатот на економската борба, брзо се откажаа од предизвикот и наместо неопходните менаџери ние добивме рентииери и тоа само на имотот на фирмите, бидејќи претходно работниците ги избркаа дома.

СО ПОЛА УСТА ПОНЕКОГАШ НАШИВЕ СТАРО-НОВИ "БИЗНИСМЕНИ"

МОЖАТ ДА КАЖАТ ДЕКА НЕМА ДЕМОКРАТИЈА, дека никој не ги прашува за ништо, дека владее диктатура во партиите, Владата... дека еден или двајца ни ја кројат заедничката судбина... Всушност, тие и не се така далеку од вистината, но барем за момент нека се погледнат во огледало, нека се потсетат колку е поразлично тоа во нивните фирми, кој тоа таму одлучува повеќе од еден човек или која стратешка одлука ја донел некој надвор од "фамилијата". Кој вложи во едукација на стручен кадар, кој на клучни места поставува стручни, место свои луѓе, или највеќе од сè кој го отстапи своето место на раководење, или го замени своето сопственичко со професионално менаџерско управување?! Така ќе ја видат истата превртена слика од партиите кај себе во фирмите.

Она на што укажуваше Шумпетер уште во првата половина на минатиот век, сè уште не стигнува кај нас. Тоа е времето/моментот кога треба да се разделат функциите на капитал сопственост и капитал функција. Состојба каде едно се загрижените, но економско неспособни/пасивни сопственици на имотот, а друго се функционалните менаџери кои реално го оплодуваат капиталот на фирмите. Тие меѓусебно се сретнуваат и се договараат за соработка не во кругот на семејството, туку на берзата на трудот и знаењето.

ПРОМЕНЕТЕ КОИ ГИ ОЧЕКУВАМЕ НЕ ДОАГААТ САМИ, туку во конкурентната трка со другите транзициони економии треба да се

провоцираат. Пред сè, со доследно промовирање на натпреварувачки услови со полно важење на законот за вредност/трошоци од каде ќе произлезе економската принуда која ќе ја притисне нашата економска олигархија да се менува. Предуслов за тоа е градење на конкурентен амбиент, затоа што она што остана од големите фирми во економијата се само монополите. Вториот коалиционен партнер за создавање на промените се претставниците на новосоздадените фирми кои ги преминаа сите транзициони Сцили и Харибди. Не оние кои постојано се зависни од бизнисот со буџетските пари, туку тие кои својата егзистенција ја верификуваат на домашниот и сè повеќе на меѓународниот пазар.

Од друга страна, скоро сè што почнавме да реализираме од крупните државотворни обврски по Референдумот е неуспех кој потоа политички се релативизираше. Неодлучноста да се преземат и да се реализираат неопходните државни задолженија ни се провлекува во сите коментари кои доаѓаат од страна од почетокот, па буквално до денес. Нејасното толкување на Рамковниот

обезбедува привремено преживување наместо да отвора простор за стабилен развој. Се перпетуира старата практика на политичките елити - кога не се сака/знае нешто да се заврши, се бара изговор наместо, ако навистина сакаат за прв пат, да побараат начин да се заврши која било обврска.

Така, во континуитет од деценија **НЕПОДГОТВЕНИ/НЕЕДИНСТВЕНИ ГО ПРЕСРЕТНАВМЕ ПРЕДИЗВИКОТ ЗА ИМЕТО, ЗНАМЕТО, ГРБОТ, ВОЈНАТА, ПАСЕ ДО УСТАВОТ.** Оттаму нашата приказна може да се заклучи во една аксиома, дека толерирањето на кичот како *modus vivendi* или државна филозофија води кон внатрешна дезориентација и ентропија, при што пресретнувањето на неконсолидираното општество со секој, па и најмал предизвик, секогаш на крајот завршува со пораз.

Парадоксот на нашето битисување е тоа што сега е најлесно да се заклучи дека по толку порази, пропаднати во талогот на социјалното и економско дно нема повеќе ни простор ниту поттик за квалитетна економска, социјална и културна преобразба на нашиов народ и држава. Но, тоа е само привидна/привремена логичка грешка. Колку одовде/отсега и да е или да не е

предвидливо, **СЕПАК МАКЕДОНИЈА НЕ КЕ МОЖЕ ДА ГО ИЗБЕГНЕ УСПЕХОТ.**

Воените игри завршија, политичките тектонски поместувања се смируваат, општествено-економскиот простор се стеснува за манипуланти и хохштаплери од секој вид. Најважното што следува е тоа што конечно, институциите постепено/законски ќе мора да се одвојат од политичките центри на моќ. На тој начин најефикасно ќе се креира она што досега е наша најголема компаративна слабост, а неподносливо фали - посигурен амбиент.

Во таа смисла е и онаа претпоставка од почетокот на текстот дека најмногу/најбрзо треба да се менуваме самите што ќе подразбира растење на сознанието дека не "не треба", туку дека **НЕ СМЕЕ** повеќе да се разликуваме по големите прашања - за мир, граници, функционирање на институциите на целата територија, плаќање сметки и даноци, европска интеграција... Едноставно, повеќе нема ни простор ни трпение дека за заедничките јавни добра може да има нивни и ваши ставови, туку единствено **НАШИ.**

Имено, сè повеќе ќе созреваат условите да се разликуваме по оние мали фини нешта по коишто човекот се осознава и се реализира како слободен поединец. Притоа, за секое од тие мали секојдневни дребулии ќе проследуваме индивидуално обраќање/одлучување од сосема мал број професионалци, а не грубо и со ништо непоткрепено партиско/хорско граќање од сите.

Затоа сега кога ги трошиме последните денови од третата година на третиот милениум, кога настапува католичкиот Божиќ, а ние го чекаме Свети Никола, **ДА СИ ДАДЕМЕ КУРАЖ ЗА СЛЕДНОТО ЛЕТО.**

Да ги повториме старите и добри желби за здравје и среќа, и покрај нив да си посакаме посилно да ги потпреме своите надежи на сопствениот ум и труд. Значи, помина времето на порази, ова е време на поуки, а доаѓа време за многу обични и мали победи. ■

